

Čejka

lleton (první užití tohoto termínu v české publicistice).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Rodislav, Vlastislav; Č., Dr. Č., Dr. J. Č., Dr. J. R. Č., -a. ■ PRÍSPĚVKY in: ČČM (1847–57); Časopis lékařů českých (1862); Čes. včela (od 1838); Květy (od 1838); Lit. příloha ku Věnci (1843–44); Lumír (od 1852); Ost und West (od 1840); Prager Vierteljahrschrift für praktische Heilkunde (od 1844); Poutník (1847–48); Vlastimil (od 1841); Živa (od 1853). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: Stvoření světa, oratorium od Haydena (1849); W. Shakespeare: Cymbelín (1856) + Antonius a Kleopatra (1858) + Král Jindřich V. (1858) + Romeo a Julie (1861); – posmrtně: W. Shakespeare: Veta za vetu (1863) + Komedie plná omylů (1864) + Pohádka zimního večera (1869) + Timon Athénský (1869) + Král Jindřich VIII. (1870) + Titus Andronikus (1870); Kytice ze španělských romancí (1864, s V. B. Nebeským, nové vyd. 1957, rozšíř. o překl. J. Vrchlického, usp. V. Černý). – *Ostatní práce*: Janko Draškovič: Starší dějepis a nejnovější literární obnova národu ilyrského (volný překlad, 1845); J. N. Škroup: Teoreticko-praktická škola hudební... (volný překlad, 1862). ■ KORESPONDENCE: Z let probuzení 1. Paměti a korespondence Bohuslavy Rajske (B. Rajske z 1843; 1872); Korespondence J. Č. s Markétou Schwetsovou, provdanou Hässlerovou, Plzeňské listy 1906; J. Máchal: Z korespondence J. Č. (J. N. Krouskému z 1845–46), ČČM 1919; J. Šafránek: Český rolník v družině spisovatelské (J. N. Krouskému z 1845–46), Osvěta 1919. ■ REDIGOVANÉ *časopis*: Literární příloha ku Věnci (1843–44, sv. 1–2, an.). ■

LITERATURA: J. Máchal: J. Č. (Rokycany 1906); M. Navrátil: Sté narozeniny prof. MUDr. J. Č. (1912). ■ ■ nekrology: an., Hlas 1862, č. 356, 1863, č. 51; an., NL 1862, č. 305; an., Časopis lékařů českých 1862; H. (J. Halla), Prager Vierteljahrschrift für praktische Heilkunde 1863 ■; J. Neruda: ref. Kytice ze španělských romancí, Hlas 1863 → Literatura 1 (1957); S. Podlipská: B. Němcová, Květy 1870; an.: Dr. J. Č., Květy 1872; A. Pikhart: Španělské obrázky, Osvěta 1908; S. Souček: Čejkův dopis z Ratibořic v České včele r. 1844, sb. B. Němcová 1820–1862 (1912); J. Baudiš: Příspěvky ke kritice českých překladů shakespeareovských, ČMF 1915–17; F. Páta: K historii překladů Shakespeareových dramát, ČČM 1933; F. S. Homolka: Lékař B. Němcová, Život Plzeňska 1952; O. Matoušek: J. Č., Časopis čes. lékařů 1952 + in Lékaři a přírodovědci doby Purkyňovy (1954); J. Janda a H. Entner: J. Č., první docent dermatologie v Praze, Čs. dermatologie 1956; V. Černý: O starošpanělských romancích a jejich českých překladatelích, in antol. Kytice ze španělských romancí (1957); H. Entner: Památce obrozeného lékaře J. Č., Kulturní přehledy, Rokycany, únor 1963; J. Žán: K 105. výročí úmrtí J. Č., Mínulostí Rokycanska

1967; M. Otruba: Literární příloha ku Věnci, 1843–44. Historie časopisu, sb. Strahovská knihovna 14–15, 1979–80.

mo

František Ladislav Čelakovský

* 7. 3. 1799 *Strakonice*

† 5. 8. 1852 *Praha*

Básník, překladatel, vydavatel českých a slovan-
ských folklórních písní a přísloví, publicista, autor literárních kritik a satir, vědecky a pedagogicky činný bohemista a slavista. Tvůrce Ohlasu písní ruských a Ohlasu písní českých, lyrik, epigramatik; jeden z prvních velkých básnických zjevů novodobé české literatury, kterou ve smyslu Jungmannova programu začleňoval do kontextu evropské kultury i slovan-
ské tradice a v níž s důrazem na národní specifičnost aktualizoval poetické a ideové hodnoty lidové slovesnosti.

Občan. jm. F. Č. Vlastenecké jméno L. přijal 1817, v časopisech a v přátelské korespondenci jím často nahrazoval vl. rod. jméno, užíval ho i izolovaně (pseud. Ladislav). Byl jediným dítětem nezámožného tesařského mistra Vojtěcha Č. a Anny, roz. Štefflové. V rodišti chodil do čtyřtřídní hlavní školy (do 1812; 3. tř. pro neznalost němčiny dvakrát opakoval). Pak až do konce 1. pololetí 4. roč. (1815/16; nedostatečný prospěch) studoval na gymnáziu v Čes. Budějovicích; na základě společných literárních zájmů (četba něm. i čes. autorů, první — německé — básnické pokusy) se tu natrvalo sblížil se spolužákem J. V. Kamarýtem. 2. pol. 4. roč. a 5. roč. gymnázia absolvoval (do 1817) v Písku, kde v něm prof. A. Uhle vzbudil zájem o studium češtiny a řeckých a římských klasiků. O prázdninách 1816 se Č. spřátelil se strakonickým buditelem, truhlářem J. V. Plánkem; jeho knihovna mu umožnila první soustavnou četbu soudobé české literatury. 1817 začal Č. studovat tzv. filozofii, 1. roč. navštěvoval v Praze (počátek přátelství s J. K. Chmelenským), 2. roč. v Čes. Budějovicích; byl však vyloučen (tajně užíval knihovny tamějšího kanovníka a byl přistižen, právě když si půjčoval

Husovu Postilu). 1819/20 opakoval a dokončil 2. roč. filoz. studií na lyceu v Linci (četba Goethových sebraných spisů, studium slovanských jazyků). Po prázdninách 1820 se na pražské filoz. fakultě připravoval ke gymnazijní profesuře; z univerzitních profesorů mu imponoval jen B. Bolzano, jinak se Č. nadále věnoval více svým literárním zájmům a jazykovému sebevzdělávání než povinným předmětům; při závěrečných zkouškách (1822) propadl z logiky. Za studií si hmotně vypomáhal kondicemi, o prázdninách cestoval po Čechách, zvl. jižních (sběr lid. písní). Do 1828 se živil jako soukromý vychovatel, pak mu na přímělu jeho přítele K. A. Vinařického zadala pražská arcibiskupská konzistoř překlad obsáhlého spisu Aurelia Augustina De civitate Dei — O městě Božím a od 1829 také funkci jazykového subredaktora a korektora Časopisu pro katol. duchovenstvo (do 1842). V průběhu 20. let se Č. stal jednou z centrálních osobností českého kulturního prostředí (jehož problémy a události se názorně odrážejí v rozsáhlé korespondenci, kterou vedl až do zač. 50. let s řadou osob). Od 1827 si mj. dopisoval s anglickým slavistou J. Bowringem, jemuž radil při sestavování antologie z české poezie (vyšla v Londýně 1832); 1827—31 se Č. chystal k odchodu do Ruska, kde chtěl v dohodě s ruskou akademií věd nastoupit místo bibliotekáře; když jednání zůstalo bez výsledku, patrně přičiněním V. Hanky, začal spisovatele na podnět F. Palackého prostřednictvím Matice české podporovat kniže R. Kinský. Hmotná perspektiva Č. se vyjasnila až v prosinci 1833, kdy byl jmenován redaktorem Pražských novin a České včely (dř. Rozličnosti). V únoru 1834 se oženil se svou dlouholetou snoubenkou Marií Ventovou ze Strakonic; v listopadu 1834 se jim narodil syn Ladislav, pozdější botanik, 1836, 1838, 1841 a 1843 dcery; nejmladší z nich zemřela hned po narození. V Pražských novinách Č. především zrychlil a rozšířil informace o zahraničním dění: neomezoval se na úřední prameny a vybíral a překládal zprávy z francouzského a anglického tisku. Česká včela se za jeho vedení stala významným literárním orgánem preromantické generace. Na podzim 1835 byl Č. přijat jako suplující profesor české řeči a literatury na pražskou univerzitu. Této funkce i redaktorství byl zbaven už v prosinci 1835, když ruský vyslanec ve Vídni (po udání z Prahy) podal stížnost na Pražské noviny, kde Č.

sarkasticky komentoval povýšený projev cara Nikolaje I. k zástupcům porobených Poláků. Až do 1838, kdy získal místo knihovníka knížat Kinských, byl Č. odkázán na příležitostné výdělky (překlady úřední literatury apod.) a na podporu přátel (zvl. K. A. Vinařického a J. K. Chmelenského). Jeho odborná i literární aktivita a autorita trvaly, 1840 byl zvolen mimořádným členem KČSN, 1847 jmenován čestným doktorem pražské univerzity. 1842 byl na Šafaříkovo doporučení přijat pruským ministrem školství jako profesor slavistiky na vratislavskou univerzitu; mezi jeho tamější přátele patřil zvl. J. E. Purkyně. Podle možností zajížděl Č. do Prahy i Strakonic; několikaměsíční dovolenou si vyžádal po náhlém úmrtí své ženy (tyfus) v dubnu 1844. Za příštího pobytu v Praze se zasnoubil s Antonií Reisovou (lit. jm. B. Rajská), která s ním po sňatku (duben 1845) odjela do Vratislavi. Kromě syna Jaromíra, pozdějšího právníka a právního historika (1846—1914), měli syna Bohuslava (* 1848) a dceru, která zemřela krátce po narození (1850). 1849 byl Č. jmenován profesorem slavistiky na pražské univerzitě, do Čech se vrátil v srpnu t. r. Jeho postavení bylo spojeno s četnými úředními i spolkovými funkcemi a úkoly: mj. členství v komisi připravující nové gymnazijní osnovy a pomůcky (Č. sestavoval čítanky, koncipované jako výbory z české literatury všech dob), činnost v Matici české, ve filologicko-historickém odboru KČSN, v porotách pro udělení cen za literární díla aj. Veřejná aktivita F. L. Č. ochabla až v posledním roce jeho života; po manželčině smrti (květen 1852) se vystupňovaly jeho dlouholeté zdravotní potíže. Pohřben byl na Olšanech v Praze.

Soustavnou literární činnost zahájil Č. v 1. pol. 20. let a brzy se stal vůdčí osobností mladší větve preromantického proudu, usilující o tvořivou aplikaci Jungmannova programu národní kultury. Hlavní umělecké překlady Č. odpovídaly dvěma okruhům jeho základních literárních východisek — orientoval se především na díla významných autorů evropského preromantismu (Herder, Goethe, Scott) a na slovanskou lidovou slovesnost. Do třísvazkového výboru *Slovanské národní písně* (1822—27) zařadil jednak české, moravské a slovenské písně (podle vlastních záznamů i podle materiálů Hankových a Šafaříkových), jednak texty a paralelně s nimi vlastní překlady písní ruských, ukrajinských, polských, srbských, slo-

vinských a bulharských. K nim se řadila sbírka *Litevské národní písně* (1827) a časopisecké ukázky dolnolužického a chorvatského písňového folklóru. (Mezi české folklórní texty vmísil 5 písní „zecla národním duchem vytvořených“ od Hanky, Kamarýta, Poláka a Rettigové a anonymně i několik výtvorů vlastních.) Několik desíteklet připravoval *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích*, doplněné českými pořekadly (1852). Soubor obsahuje na 15 000 záznamů, seřazených tak, aby z nich vyplývala předpokládaná soustava tradiční životní filozofie Slovanů. Příznačným rysem básnické metody Č. byla „ohlasovost“. Do sbírky *Smíšené básně* (1822) se promítl vliv dosavadních děl českého preromantismu (kollárovske znělky, vznosné ódy psané časomírou), blízký vztah ke Goethovi, náznaky uměleckého využití lidové písně i sklon k epigramatice. Epigramy různého druhu psal Č. od 20. do 40. let. V postupně se rozrůstajícím cyklu *Kvítí*, kde připodobňoval lidské vlastnosti květinám, navázal na tradici Kollárových Nápísů; hojně překládal i parafrázoval Martiala; v souboru 50 epigramů *Padesátka z mé tobolky* (připraveno k tisku 1837, sazba rozmetána) satiricky komentoval soudobé společenské a kulturní poměry, podobně jako v prozaických *Patrných dopisech nepatrných osob* (ČČM 1830). Epizodní význam v tvorbě Č. měly rané drobnosti podpisované jménem Žofie Jandová, jimiž se Č. ve spolupráci s Chmelenským pokusil předstírat existenci nové české básničky. Jako zhuštěný lyrický obraz básníkovy citového a duchovního vývoje byla zamýšlena dvoudílná sbírka *Růže stolistá* (1840) s goethovským podtitulem *Báseň a pravda*. Obsahovala 100 „krátkých sonetků“; první oddíl, „báseň“, zachycuje mladou lásku a sny, druhý oddíl, „pravda“, moudrost zralého člověka. Tuto knihu, jejímž původním základem byl cyklus *Pomněnky vatavské* z 1831, považoval Č. za vrcholnou bilanci svého básnického úsilí. Vývojově neplodnější součástí jeho poetického díla zůstaly však jeho ohlasy (tj. ozvěny) ruských a českých lidových písní. *Ohlas písní ruských* (1829) vznikl během asi dvou měsíců pod čerstvým dojmem ruského vítězství nad Turky. S patosem bohatýrských zpěvů zdobuje tuto událost báseň *Rusové na Dunaji r. 1829* (v době vzniku nesměla vyjít; první vydání sbírky obsahovalo 25 básní). Ohlas oživuje především poetickou atmosféru bylin. I když

jeho základní obrysy určuje epika, je v něm zastoupena i lyrická a lyricoepická poezie, v jejíž stylizaci se nejzřetelněji odráží básníkův preromantický estetický kánon. V tematice i v kompozičních a jazykových prostředcích Č. maximálně využíval různých prvků tradiční ruské slovesnosti; kromě slovních ruisimů uplatňoval nerýmovaný verš, antiteze, paralelismy, ustálená epiteta aj. Nenapodoboval jednotlivé folklórní skladby, ale usiloval postihnout v typizujících písních charakteristickou podobu a působivost ruské folklórní poezie. Obraz ruského národa, který se rýsuje za tematickou a žánrovou rozmanitostí sbírky, je ve svém základě dán osudem bojovníka a jeho blízkých. Tvůrce ohlasů má mít podle Č. stále „na paměti, že nepěje on sám . . . , ale že v rozličné proměňuje se líce“. I lid, do jehož mentality a umělecké zkušenosti se básník vžívá v *Ohlasu písní českých* (1839, vrození 1840), má „rozličné líce“, ty jsou však většinou spjaty s ustáleným rytmem lidského života a s pravidelným koloběhem pracovních a svátečních dnů na české vesnici. Tematické, citové i tvárné polohy českých písní jsou ve srovnání s ruskými vyrovnanější a střídmější, mají především „lyrickou povahu“, jsou „prchavější, hravější, cit prostě pronášející“, jak říká básník v předmluvě. Báseň českého ohlasu vznikala asi 10 let (časopisecky uveřejňovány od 1830) a při kompozici knižního vydání (56 písní a 7 popěvků) mohl autor přihlédnout i k připomínkám kritiky, zvl. J. J. Langra (ČČM 1834), s nímž se — na rozdíl od svých epigonů — objektivně shodoval v přesvědčení, že nelze ustrnout na nápodobě nejznámějších a nejlíbivějších žánrů naivní lyriky. Směřoval k typově a tvarově čistě, ne však pasívní a monotónní parafrázi českého písňového folklóru. Zvýraznil a aktualizoval jeho výrazovou hutnost, satirické elementy, krátké popěvkové formy aj., upozornil i na vývojovou nosnost epických a lyricoepických žánrů (balady *Sňatek*, *Toman a lesní panna*). Úzkostlivě se distancoval od prvků písně kramářské, od „nízkého šprýmu“ a „rafinovaného vtípu“ i od naturalistických erotických motivů. Na minimum potlačil spojení s tradicí elegických selských skladeb z období baroka. Některé básně z *Ohlasu písní českých* (*Pocestný*, *Cikánova píšťalka* aj.) se s lidovým či umělým nápěvem začlenily do repertoáru společenského zpěvu. Hlavně v kontaktu s J. K. Chmelenským (alm. Kytka, čas.

Věmec) skládal Č. i texty vlasteneckých společenských písní. Široce známa byla *Píseň společní* (Kytka 1836), zhudebněná F. Škroupem. — Své představy o literatuře prosazoval Č. temperamentně i v kritických projevech různého druhu. V satíře *Literatúra krkonošská* (Čechoslav 1824) parodoval nízkou úroveň běžné beletrie a překladů i naivní sebeuspokojení a vzájemné pochlebování starších literátů (Hněvkovský, J. Nejedlý, Štěpnička). Jako zásadní úvaha o vývojových možnostech české poezie vyznívá rozbor Kollárovy sbírky z 1824 *Slovo o Slávy dceři p. Jana Kollára* (ČČM 1831). Programové směřování za harmonickou ideovou náplní a výrazovou střídmostí umění bránilo Č. ocenit nové hodnoty, které do české poezie přinášela romantická generace 30. let, zvl. Mácha.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Dlask (Čechoslav 1822), J. K. Vladyka (Čechoslav 1823), Ladislav (Krameriussy c. k. vlastenské noviny 1819 aj.), Marcián Hromotluk Kanárovic (Čechoslav 1824), Žofie Huberová, roz. Jandová (nepublik. kn. Selanky), Žofie Jandová (Dobroslav 1821); F. L. Č., Lad., *** (Čechoslav 1824). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Almanach aneb Novoročenka, pokr. Denice aneb Novoročenka (1824—25, pův. i přel. poezie, selanky); ČČM (1827—52; 1827 květinové epigr., od 1830 uk. z Ohlasu písní českých, 1831 Pomněnky vatauské, 1837 Jazykozpytné rozmlouvání o jménu Slovan, Slovanská přísloví, překl. Martialových epigramů, 1851 Slovanská právníká přísloví, 1852 Nové kvítí); Časopis pro kat. duchovenstvo (od 1829); Čechoslav (1822—25; pův. práce i překl.); Čes. včela (1834—35 pův. práce, překl. ze slovanských literatur, edice stč. lit., 1844 báseň, 1846 epigramy); Denice (1840 epigramy); Dobroslav (1821 báseň Dívka bdící); sb. Hlasy vlastenců na památku 40letého panování... Františka I. (1832); Krameriussy c. k. vlastenské noviny, odd. Závěsek (1819 debut — 3 básně); Krok (1824, 1827 překl. poezie); Květy (1840 báseň); alm. Kytka (1836—38); Lumír (red. Mikovec, 1851 epigr.); Milozor (Hradec Král., 1824 anekdota Petr Veliký); Poutník slovanský (1822—26; pův. i přel. beletrie, 1826 překl. z W. Scotta a tzv. Ossiana); Pražské noviny (1834—35); sb. Rozbor staročeské literatury 1 (1842); Věmec (od 1835); Vlastimil (1840 epigr.); — posmrtně: Lumír (red. Mikovec, 1853 epigr.); Lumír (red. Sládek, 1879 a 1896 epigr.). ■ **KNÍŽNĚ.** *Poezie a sbírky folklórní slovesnosti:* Smíšené básně (1822, upr. a rozmn. vyd. 1830); Slovanské národní písně 1—3 (1822, 1825, 1827); Litevské národní písně (výbor ze sbírky L. Rhesy, 1827, s překladem); Ohlas písní ruských (1829); Ohlas písní českých (1840); Růže stolistá (BB 1840); Mudrosloví národu slovanské-

ho ve příslovích. Připojena jest sbírka prstonárodních českých pořekadel (1852); — posmrtně: Padesátka z mé tobolky (epigramy, 1918, ed. J. Jakubec). — *Překlady:* J. G. Herder: Listové z dávnověkosti (1823); J. W. Goethe: Marinka (1827); W. Scott: Paní jezerní (1828); Sv. Augustin (Aurelius Augustinus): O městě Božím kněh dvamecítma (5 sv., 1829—33); an. (F. Weinolt): Krátká zpráva o životu a blahodinném působení Aloisia Klara (1834, an.); Řád celní a státního monopolu (1835, an.); Trestní zákon v přestupcích oupadkových (1835). — *Ostatní práce:* Česká dobropísemnost anebo nejsnadnější způsob naučiti se dobře česky psáti (1839, an.); Krátká mluvnice německého jazyka. K vyučování nejnižších tříd... (1840); Dodavky ke Slovníku Josefa Jungmanna (1851); — posmrtně: Čtení o srovnávací mluvnici slovanské na univerzitě pražské (1853, předml. P. J. Šafařík, biogr. nástin J. Malý); Čtení o počátcích dějin vzdělanosti a literatury národů slovanských, jež na vysokých školách pražských měl F. L. Č. (1877, ed. J. Jireček). — *Výbory:* Kytice z básní (1880, usp. J. Vítek); Růže a jiné kvítí (pro ml., 1899, usp. A. Svoboda); Vínek ze spisů F. L. Č. (1903, usp. A. Mojžíš a K. Bolina); „Ohlasy“ F. L. Č. (z obou sbírek, 1905, usp. A. Wenig); F. L. Č., jeho život a dílo (1917, usp. J. Horčíčka, úvod F. V. Krejčí); Balady (1917, usp. F. Tichý); Z Ohlasu písní českých (1919). — *Souborná vydání:* Spisů básnických knihy šestery (Čes. muzeum, 1847; 1. Růže stolistá, 2. Ohlas písní ruských, 3. Ohlas písní českých, 4. Smíšené básně, 5. Epigramy, 6. Antologie, usp. autor); Spisy F. L. Č. (nakl. I. L. Kober, 1871—80, 4 sv., ed. F. Bílý); Spisy básnické (nakl. J. Laichter, 1913, 1916, 2 sv., ed. J. Jakubec); Dílo F. L. Č. (nakl. L. Kuncif, 1946, pokr. Vyšehrad, 1949, 1950, krit. vyd.: 1. Slovanské národní písně, 2. Mudrosloví..., 3. Básnické spisy, ed. K. Dvořák). ■ **KORESPONDENCE:** Korespondence a zápisky F. L. Č., sv. 1—3 (1907—15, ed. F. Bílý), sv. 4 (1933—35, ed. F. Bílý a V. Černý), sv. 5 (rejstříky, 1939, sest. J. Štátný) — dopisy Č. 59 adresátům z 1818—52 (5 a více dopisů: J. Bowringovi, J. A. Eichhornovi, J. Fričovi, J. K. Chmelenskému, J. V. Kamarýtovi, F. Palackému, J. V. Plánkovi, J. E. Purkyňovi, A. Reisové-Čelakovské, J. A. Smolefovi, V. Staňkovi, K. S. Šnaidrovi, S. B. Tumanovskému, L. Thunovi, M. Ventové-Čelakovské, K. A. Vinařickému), mimoto listy přibližně od 100 pisatelů, vzáj. koresp. A. Čelakovské se členy rod. Fričovy a Staňkovy, rodinné a pracovní zápisky a osobní doklady Č., vyšetřovací akta 1835, 3 listy J. V. Plánka o životě Č. ■ **REDIGOVANÉ časopisy:** Česká včela (1834—35), Pražské noviny (1834—35); *almanach:* Denice aneb Novoročenka (1825, s J. Chmelou). Mimoto Časopis pro katolické duchovenstvo (1829—37) jako jazykový subredaktor a korektor. ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Všeslovanské počáteční čtení (chrestomatie, 1. Z písemnictví polského, 1850, 2. Z písemnictví ruského, 1852); Malý výbor z literatury české (1851; vzato z oběhu); Česká čítací kniha pro první a druhou

gymnaziální třídu 1 (1851); Česká čítací kniha pro pátou a šestou gymnaziální třídu 3 (upr. verze kn. Malý výbor ..., 1851, rozšíř. vyd. 1852 s tit. Česká čítací kniha pro třídy vyššího gymnázium); Česká čítací kniha pro nižší třídy gymnaziální 1–4 (1852). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Hejl: F. L. Č. (Ústí n. L. 1959).

■ LITERATURA: J. Malý: F. L. Č. Životopisný nástin (1852 ← Pražské noviny 12. 8. – 25. 8. 1852); I. J. Hanuš: Život a působení F. L. Č. (1855 ← Abhandlungen der K. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften 1854–56); F. Bačkovský: Několik rozprav o F. L. Č. Příspěvkem k jeho životopisu i k výkladu jeho básní (1887) + O milenkách básníka F. L. Č. (1891); J. Hejret: F. L. Č. (životopis a výbor básní, Telč 1899); V. Řezníček: F. L. Č. (1899); M. P. Haškovec: F. L. Č. (1899); J. Máchal: O básnické činnosti F. L. Č. (1899 ← Čes. revue 1899) + Snahy F. L. Č. o obnovu české literatury (1899 ← ČČH 1899); E. A. Rychlík: Poetičeskaja dejatelnoť F. L. Č. (Kyjev 1915); O. Fischer: K Ohlasu písní ruských (Bratislava 1932); C. Vranska: F. L. Č. i slavjanskoto narodno tvorčestvo s osoben ogled kam balgarskote narodni pesni i poslovici (Sofia 1945); J. Vladyka: F. L. Č., český milý svatý Rusi (1949); J. Dolanský: F. L. Č. (1952); sb. F. L. Č., básník Vavavy (Čes. Budějovice 1959, příspěvky: B. Janoušek, J. Kotalík, M. Novotný); M. Novotný: Rodný domek básníka F. L. Č. (Strakonice 1964); A. Závodský: F. L. Č. (1982, s výběrem). ■ A. Müller: Einige Worte über das böhmische Volkslied, veranlaßt durch... Slovanské národní písně von Č., Monatschrift GBM 1827 + Ein Wort über die Volksschriftstellerei, veranlaßt durch Čelakovskýs Ohlas písní ruských, Monatschrift GBM 1829; F. Paclák, ref. Ohlas písní ruských, ČČM 1830 → Radhost 1 (1871); J. J. Langer: Starožitné básně ruské (v úv. též o Ohlasu písní ruských), ČČM 1834 → Spisy 2 (1861) a Bodláci a růže (1957); K. Sabina: ref. Ohlas písní českých a Růže stolistá, Ost und West 5. 2. a 22. 7. 1840 → O literatuře (1953, přel. J. Thon); I. J. Hanuš, ref. Mudrosloví národu slovanského ve příslovích, ČČM 1851 + in Literatura slovanských a německých přísloví (1853); P. J. Šafařík in F. L. Č.: Čtení o srovnávací mluvnici slovanské... (1853); J. E. Sojka: F. L. Č., in Naši mužové (1862–63, znovu 1953); B. Janda: Vzpomínka na F. L. Č., Zlatá Praha 1864; V. Staněk: Poslední nemoc F. L. Č. a její předchůdcové, Časopis lékařův českých 1864; K. Adámek: Z Horní Lužice (mj. styky F. L. Č. se Smoleřem), Osvěta 1871; in sb. Z let probuzení (1872); F. Schulz: Příroda v českém básnictví..., Osvěta 1872 + Vzpomínka na J. Bowringa (Č. jako informátor B. o čes. literatuře), Osvěta 1873 + Literární idyla (Č., Marie Antonie a J. V. Kamarýt), Lumír 1874; in F. Čenský: Z dob našeho probuzení (1875); F. Schulz: Česká balada a romance, Osvěta 1877; V. Kryšpín: F. L. Č. a K. Vinařický o českém slabikáři, Beseda učitelská 1878; F. Bílý: Ze života Č. a Kamarýtova, alm. Zora 1878 + Životopis F. L. Č., in F. L. Č.: Se-

brané spisy 4 (1880); A. Krondl: Text básní F. L. Č. ve vydáních a otiscích novějších, LF 1881; J. Neruda: F. L. Č., Humorist. listy 6. 8. 1881 → Podobizny 1 (1951); J. V. Frič: F. L. Č., NL 5. 8. 1882; F. Bačkovský: O českých almanaších doby předbřeznové, Zlatá Praha 1884; J. Barák in Přednášky 2 (1884); J. V. Frič in Paměti (1885–86, znovu 1957–63); F. Bačkovský: Z prvních tří spisovatelství let F. L. Č., Pokrok 16. 2. 1885 + Kdy a kde Č. studoval, Pokrok 18. 8. 1885 + Kdy F. L. Č. přilnul k písemnictví českému, Lumír 1885 + O milostných vztazích F. L. Č., Květy 1886 + Před padesáti lety. Črta ze života F. L. Č. (Č. zbaven redaktorství Pražských novin a Čes. včely), Ruch 1886; V. Lešetický: F. L. Č. o Rukopisech královédvorském a zelenohorském, Květy 1886; F. Menčík: Epigramy F. L. Č., Světozor 1887; K. Tieftrunk: O písních národních, Lit. listy 1888; F. Černý: O dramatické činnosti F. L. Č., Čes. Thalia 1888; F. Bačkovský: K dějinám českých almanachů, Vlast' 1888/89; F. Bílý: Z dějin české stolice univerzitní, ČČM 1889 + Příspěvky ku praktické poetice (rozbor básní Č.: Bud' vůle Tvá! a Pocestný), Hlídká literární 1890 a 1891; L. Čech: Klasicismus a naše literatura, Lit. listy 1891; J. Vlček: Vzpomínka na F. L. Č., Čas 1892 → Kapitoly z dějin české literatury (1952); J. V. Novák: Slovo o úkolech našeho příslovnictví, ČL 1892 + in F. L. Č.: Mudrosloví... (1893); L. Čech: O estetických názorech F. L. Č., Hlídká literární 1893; F. Bílý in F. L. Č.: Růže stolistá (1894) + in F. L. Č.: Ohlas písní českých (1896); A. Kraus in Goethe a Čechy (1896); F. Bílý: Č. na univerzitě v Bratislavě, Rozpravy filologické věnované J. Gebauerovi (1898) + Z mládí F. L. Č., Osvěta 1899 + O esteticko-literárním vývoji F. L. Č., Květy 1899 + O filologickém vývoji F. L. Č., LF 1899; F. V. Krejčí: Čelakovský, Rozhledy 1899; L. Quis: K stému výročí narození F. L. Č., Světozor 1899; J. Vrchlický: F. L. Č., Zlatá Praha 1899 → Rozpravy literární 1 (1906); J. S. Machar: F. L. Č., Naše doba 1899 → Knihy fejetonů 2 (1902) a V poledne (1921); F. X. Šalda: Náš nejstarší umělec, Lumír 1899 → Juvenilie (1925) a KP 4 (1951); K. Kořínek: K sté ročníci narození F. L. Č., ČMM 1899; J. V. Novák: F. L. Č. a naše příslovnictví, Časopis Vlast. spolku muzejního v Olomouci 1899; V. Francev: Ku poměru F. L. Č. k V. Hankovi, ČČM 1899; J. Máchal: F. L. Čelakovského Ohlas písní ruských, LF 1899; F. Tábořský: K jubileu F. L. Č., Obzor lit. a umělecký 1899; J. Jakubec: Tři čeští epigramatikové, tamtéž 1900 + Jubilejní rok F. L. Č., tamtéž 1900 + Č. a Havlíček, tamtéž 1901; V. A. Francev: Ostatki jazyka slavjan polabskich sobrannyje i ob'jasnenyje F. L. Čelakovskim, Sbornik otd. russkago jazyka Imp. akademii nauk, tom 65, 1901; L. Quis in F. L. Č.: Ohlas písní ruských a Ohlas písní českých (1903); A. Novák: Stopy Klopstockovy v poezii mládí F. L. Č. a J. Kollára, LF 1904; J. Štastný: Č. na studiích v Linci, LF 1904; R. Beer: Korrespondence J. Bowringa do Čech, Věstník KČSN, tř.

- fil.-hist., 1904; A. Novák in F. L. Č.: *Ohlasy* (1905); V. A. Francev: *Přepisy (Čelakovského) roudnické Alexandreidy v Rusku*, ČČM 1906; F. Homolka: *Rozšíření písní umělých mezi lidem českým*, ČL 1911 a 1912; K. Paul: *K otázce vlivu J. Kollára a F. L. Č. a německého romantismu na Djulabije St. Vraze*, ČMF 1911; J. Jakubec: *Neznámé básnické prvotiny F. L. Č., Hlídka Času* 1912; F. Chudoba: *Listy psané J. Bowringovi ve věcech české a slovenské literatury*, *Věstník KČSN*, tř. fil.-hist., 1912; Z. Broman: „Když jsem šel skrz dubový les“, LF 1912 a *Výr. zpráva měst. reál. gymnázia v Berouně* 1914; J. Vejvara: *Pozůstalostní spisy A. Čelakovského a F. L. Č.*, Osvěta 1913; J. Němec: *Martial v české literatuře před F. L. Č.*, *Sborník prací filologických k 60. nar. J. Krále* (1913); J. Máchal in F. L. Č.: *Ohlasy písní ruských a českých* (1913); H. Jarník: *Čelakovského Škipeťácká*, ČMF 1913; Z. Broman: *F. L. Č. a slovenská vzájemnost (překlady Č. ze slovenských literatur)*, *Slovenský přehled* 1913; J. Jakubec in F. L. Č.: *Básnické spisy 1–2* (1913, 1916); F. Táborský in F. L. Č.: *Ohlas písní ruských a českých* (1913); J. Horák: *Maloruské písně ve sbírce Č., Národop. věstník českoslov.* 1914; F. Tichý: *Příspěvky ke studiu Slovanických národních písní F. L. Č.*, *Výr. zpráva měst. reál. gymnázia v Berouně* 1914; J. Horák: *Poznámky k básni Když jsem šel skrz dubový les*, *Národop. věstník českoslov.* 1916; J. Jakubec: *F. L. Č., sb. Literatura česká 19. století 2* (1917); F. Frýdecký: *Dvě básnické hříčky s „I“ u Č. a Goetha*, ČMF 1918; J. Pešek: *Literární aféra r. 1837, Topičův sborník* 1918; K. I. Černý: *Č. a jeho staročeský rukopis Putování k svatému hrobu od Jana z Lobkovic a na Hasištejně*, sb. *Z dějin české literatury k 60. naroz. J. Vlčka* (1920); V. Burian: *Čelakovského srbský text a překlad Hasanaginice*, LF 1920; H. Traub: *O zmařené profesuře F. L. Č.*, ČČM 1922; B. V. (Václavěk): *Prvá naše sbírka slovanických písní*, Čs. noviny 1922, č. 112 → *O lidové písní a slovesnosti* (1963); M. Hýsek: *Vstupní přednáška F. L. Č. na pražské univerzitě (otisk přednášky)*, LF 1923; K. Paul: *Čtyři jihoslovanští buditelé ve styku s československými*, *Slovanický sborník k 70. nar. F. Pastrka* (1923); B. Václavěk: *Příspěvek k osudu balady Poutnice*, ČMF 1923 → *O české písní lidové a zlidovělé* (1950) + *K původu písně Po půlnoci, dřív než kohout v Č.* *Slovanických národních písních*, LF 1924 → *O české písní lidové a zlidovělé* (1950); J. Volf: *Legionista, báseň K. Brodziňského v překladu F. L. Č. ve sborníku písní marokánských*, ČNM 1924; A. Novák: *Palacký a Č., Památník Palackého (Val. Meziříčí 1926)* → *Nosiči pochodní* (1928); V. Novák: *Satira v díle F. L. Č.*, Čs. revue 1927; A. Procházka: *K literární klasifikaci některých básníků let čtyřicátých. 2. Čelakovský*, ČNM 1927; V. Černý: *Kdy a jak se seznámil Plánek s Č.*, *Otaván* 1927; A. Procházka: *Zapomenutá Erbenova satira na F. L. Č.*, *Zvon* 1928 + *Drobné poznámky k Č. a Erbenovi*, ČMM 1929; K. Puškarevič: *F. L. Č. v ukrajinckich perevodach*, *Slavia* 1930; A. Procházka: *K pramenům Bohatýra Muromce F. L. Č.*, ČMM 1930; J. Heidenreich (Dolanský) in *Vliv Mickiewiczův na českou literaturu předběrnou* (1930); V. Černý: *F. L. Č. ve Vídni 1822*, *Otaván* 1930; O. Fischer: *F. L. Čelakovskýs Übersetzungen für Goethe, Germanoslavica 1931/32*; J. B. Čapek: *Ke genezi písně o pocestném*, *Bratislava* 1932; A. Novák in *Léta třicátá* (1932, *ohlas Goethovy smrti u Č.*); O. Fischer: *Mladý Č. a Goethe*, *Goethův sborník* (1932); J. Horák: *F. L. Č. a jeho vrstevníci (sbírky přísloví)*, Čs. vlastivěda 2 (1933); O. Fischer in F. L. Č.: *Ohlas písní ruských* (1933, *znovu 1946, 1948, 1949, přehlédl A. Grund*); A. Novák in *Literatura českého klasicismu obrozeného* (1933); B. Václavěk: *Po stopách českých básníků v lidové tradici*, *Magazín DP 1933/34*; J. Stáhlík: *Neznámý dedikační epigram Č.*, LF 1934; J. Mukařovský in *Obecné zásady a vývoj novočeského verše*, Čs. vlastivěda 3 (1934) → *Kapitoly z české poetiky 2* (1948); R. Habřina: *Č. a Prešeren (o korespondenci otištěné ve vyd. Prešernova díla, Lublaň 1936)*, *LidN* 31. 7. 1936; A. Novák: *Zapomenutý průkopník Puškinův (Koubkovy překlady Puškina, srovnání s Č.)*, *SaS* 1937; O. Fischer: *Učebn. klasikův (o německých vlivech)*, in *Slovo a svět* (1937); J. Horák: *Prameny a ohlasy (mj. ukrajinské látky u Č.)*, ČMF 1938 → *Z dějin literatur slovanických* (1948); M. Novotný in F. L. Č.: *Ohlas písní ruských — Ohlas písní českých* (1939); F. Strejček: *F. L. Č. jako profesor pražské univerzity*, *Zvon* 1940; M. Hýsek in F. L. Č.: *Růže stolistá (Strakonice 1940)*; F. A. Bureš in F. L. Č.: *Mudrosloví... (1940)*; A. Vyskočil: *K základům nového útvaru české poezie (k Palackého kritice Ohlasů Č.)*, *Akord* 1941; K. Paul: *P. J. Šafařík, F. L. Č. a J. K. Chmelenský*, ČMF 1941; V. Jirátko in *Květinové torzo* (1945); K. Dvořák in *Dílo F. L. Č. 1–3* (1946–50); A. Grund: *Č., Erben, Franta, Krolmus (vztah k B. Němcově)*, sb. *Přátelský kruh B. Němcově* (1946); A. Vyskočil in F. L. Č.: *Pomněnky vatavské (Frenštát p. Radh. 1947)*; A. Závodský: *P. Bezruč a F. L. Č.*, in *Studie o Petru Bezručovi (Opava 1947)*; F. Krčma: *F. L. Č. v Krkonoších a Podkrkonoší, Beseda 1948*; M. Strnad: *Několik poznámek k Shakespeareovi v Čechách*, 4. F. L. Č., *Slovesná věda 1948/49*; A. Závodský: *Pohled na básnické dílo F. L. Č. z hlediska společenského*, tamtéž 1948/49 + *K počátkům české realistické prózy (o Selankách a Patrných dopisech)*, tamtéž 1949/50; M. Jungmann in F. L. Č.: *Ohlas písní ruských — Ohlas písní českých* (1951); in *B. Němcová: Listy 1* (1951, ed. M. Novotný); S. V. Nikolskij: *F. L. Č. a ruská písňová lidová tvorba, Praha-Moskva 1952* + *F. L. Č., Sovětská věda — Literatura 1952*; A. Pražák: *Odbojnost F. L. Č., Slovesná věda 1952*; K. Polák: *Rais o Č.*, tamtéž 1952; A. Frinta: *Význam F. L. Č. pro bulgaristiku a sorabistiku*, *Slovesná věda 1952*; J. Dolanský: *F. L. Č., průkopník českého realismu*, *NŽ 1952* + *F. L. Č., učitel lásky k Rusku a k Slovanstvu*,

Slovanský přehled 1952; R. Brtáň: K Č. prameňom slovinských piesní, Slavia 1952/53 + Č. pramene moravských piesní, Radostná země 1953; A. Závodský: K pramenům Ohlasu písní ruských, Slavia 1953; F. D. (Dvořák): M. Aleš, ilustrace k Č. Ohlasu písní ruských a českých, Hollar 1954; K. Krejčí: Práce o české literatuře ve sbornících moskevského Institutu slavjanovedeniija (též o F. L. Č.), Sovětská literatura 1954; K. Dvořák: Včeleňování folklóru do obrozenské literatury 2, ČLit 1955 + Sovětský příspěvek k poznání díla F. L. Č. (práce S. V. Nikolského), ČLit 1955; in J. V. Frič v dopisech a denících (1955, ed. K. Cvejn); K. Horálek: Verš Č. překladů a ohlasů ruských písní, Čs. rusistika 1956 + in Počátky novočeského verše (1956); K. Horálek, Z. Horálková: K básnickým počátkům F. L. Č., ČLit 1956; M. Mattušová: Giuseppe Mazzini o Češích a české kultuře, ČMF 1956; J. Levý: Předromantická a romantická estetika v obrozeneckém překladatelství, in České teorie překladu (1957); J. Pilát: F. L. Č. jako redaktor Pražských novin, Čs. novinář 1957; L. Zadražil: Překlady z ruštiny v České včele 1834–35, sb. Čtvero setkání s ruským realismem (1958); L. Tůma-Zevloun: Čelakovští. Osudy dětí, in Alej vzpomínek (1958); A. Závodský: Zrod Ohlasu písní českých, sb. Rodné zemi (Brno 1958); O. Králík: Č. Toman a lesní panna, sb. Franku Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); K. Krejčí: Od Horáce k Č., tamtéž; K. Horálek: K Č. písní Zavedený ovcák, ČLit 1959; J. Šonka: Neznámý rukopis F. L. Č. (popis rukopisného konceptu přednášky o RKZ z 1850), Sborník NM v Praze, ř. C, lit. hist., 1959; J. Pilát: Č. a Rusko, Praha-Moskva 1959; in Pedagogické dědictví K. S. Amerlinga (1960, 3 dopisy Čelakovskému z 1843); M. Otruba, M. Kačer in Tvůrčí cesta J. K. Tyla (1961, polemika Č. — Tyl); D. Bergová: Slovinský France Prešeren v české literatuře (též o překl. Č.), AUP Olomouc, Sb. prací jazykovědných a literárněvědných 1961; J. Levý: Verš české lidové poezie a jejich ohlasů, Slavia 1962; A. Závodský: Satira jako zbraň literární kritiky (lit. satiry Č. z 20. let), SPFF Brno, ř. literárněvědná č. 10, 1963; J. Dolanský: S Č. k lidu, in Stopami buditelů (1963); V. Maděra: Proč byl Č. zbaven funkce redaktora? Byl Hanka donašečem?, Slovanský přehled 1964; V. Čejchan: Ještě k případu Hankova udavačství Čelakovského, tamtéž 1964; K. Mára: Vuk Stefanović Karadžić a F. L. Č. (hl. překlady Č.), AUC Praha, Philologica Slavica Pragensia 6, 1964; J. Dolanský: Vuk Karadžić a česká literatura jeho doby (též styky s Č.), tamtéž 1964; J. Kurz: Vuk Stefanović Karadžić a soudobí čeští a slovenští slavisté, tamtéž 1964; M. Švankmajer: Čeští vlastenci a hnutí děkabristů (též informovanost a vztah Č.), Slovanský přehled 1964; R. Brtáň: Propagácia slovnských ľudových piesní v období obrodeneckém (též Č.), ČL 1965 + Č. pramene moravských národných piesní, ČL 1969 → Slovensko-slovanské literárne vzťahy a kontakty (1979); V. Mayer: K. A. Vi-

nařický a F. L. Č. jako autoři školních čítanek, Čes. jazyk a literatura 1969/70; J. Mukařovský: Přísloví jako součást kontextu, in Cestami poetiky a estetiky (1971); A. Závodský: Květinové epigramy F. L. Č., SPFF Brno, ř. literárněvědná D 20, 1973; J. Pech: F. L. Č. a snahy Jungmannovy generace, Čtenář 1974; J. Lebeda: Lužické ohlasy u F. L. Č. (přátelství s S. A. Smolefem, výňatky ze vzáj. koresp.), Lid. demokracie 27. 8. 1977.

kh

Ladislav Čelakovský

* 29. 11. 1834 *Praha*

† 24. 11. 1902 *Praha*

Botanik, překladatel Shakespearových dramata a anglické, ruské a německé poezie.

Nejstarší z dětí Františka Ladislava Č., bratr právníka a právního historika Jaromíra Č. Gymnázium navštěvoval ve Vratislavi, kde byl jeho otec univ. profesorem (1842–49), pak v Praze (mat. 1853). Po otcově smrti (1852) se ho ujal J. E. Purkyně; u něho získal L. Č. průpravu k vědecké práci, v Purkyňově Živě publikoval už za gymnazijních let přírodopisné články a literární pokusy, pod jeho metodickým vlivem studoval na pražské filoz. fakultě přírodní vědy. Po absolutoriu (1858) suploval přírodopis na gymnáziu v Chomutově; spřátelil se tu s rodinou botanika a lékaře dr. Knafa, s jehož dcerou Luisou se 1864 v Praze oženil. (Jejich syn Ladislav Č. ml., 1864–1916, se později stal profesorem botaniky na technice.) Po skončení suplenty v Chomutově byl L. Č. asi půl roku vychovatelem v domě továrníka A. Richtra na Zbraslavi. 1860 se stal kustosem botanických sbírek Českého muzea (tuto funkci zastával do konce života). 1863 získal doktorát filozofie, 1864 se stal členem komitétu pro přírodovědecký výzkum Čech a vedoucím jeho botanické sekce, 1866 docentem botaniky na pražské technice, 1871 mimořádným, 1880 řádným profesorem botaniky na Karlo-Ferdinandově univerzitě, po jejímž rozdělení 1882 přistoupil k české univerzitě. Byl členem do-